

Kultura starověkého Blízkého východu 1

(KBS/KSBV1)

Kateřina Šašková, ZS 2014

MAGIE, PŘEDSTAVY O PODSVĚTÍ A KULT PŘEDKŮ

MAGIE

- * veškeré dění ovládáno **vůlí bohů**
- * **člověk** byl za své činy odpovědný - hněv i přízeň bohů
- * světu byl dán **řád** závazný pro lidstvo i bohy
- * **božské síly me** (akk. **parṣu**) - soubor kulturních prvků veškeré civilizace
 - ⇒ s dohledem nad řádem světa svěřeny bohu moudrosti **Enkimu/Eovi (Inanna a Enki)**
- * neštěstí, katastrofy nebo nemoci připisovány působení zlých **démonů, duchů zemřelých, čarodějů a čarodějnic**

proti působení zlých sil

- ⇒ amulety
- ⇒ prosebné modlitby
- ⇒ magické očistné rituály a zaříkání (kněz **āšipu**)

MAGIE

„pokus ze strany člověka navázat kontakt s duchovními a nadpřirozenými bytostmi a ovlivnit je ke svému prospěchu“

⇒ ***součástí náboženství***

- zaklínání byla obdobou modliteb
- rostliny a jiné předměty obětní
- oslovována stejná božstva

očistné elementy

⇒ ***voda*** - Enki/Ea

⇒ ***oheň*** - Nusku, Girra/Gibil

méně vzývání: Šamaš, Anu, Enlil, Sîn a Adad, také hvězdy, řeky, chrámy či města

DÉMONI

- * stvoření na úrovni mezi lidmi a božstvy
- * považováni za *příčinu všech druhů zla*
- * stvoření jako *nástroj bohů* k potrestání hřešících lidí

vztah k bohům

- * rodiče či stvořitelé - **An** a **Ki** (**Antu**)
- * poslové **Namtara** (služebník **Ereškigal** a **Nergala**)

výskyt

- * žijí na *odlehлých a skrytých místech* (hroby, stíny zřícenin, vrcholky hor a pustiny)
- * *v noci* se odvažovali do obydlených oblastí a do domů svých obětí neslyšně proklouzli různými otvory a štěrbinami

DÉMONI

rozdělení do několika kategorií:

- * **utukku** (sum. UDUG) - dvojjazyčná sbírka **Utukkū lemnûtu** (Zlí démoni utukku)
- * **sebittu** - sedmero démonů
- * **asakku** (sum. AZAG) - sbírka **Asakkū marṣûtu** (Špatní démoni asakku)
- * **gallû** (sum. GALLA) - sedm, odvlékání lidí do podsvětí, do země mrtvých (**Sestup Inanny do podsvětí**)
- * **Lamaštu** (sum. ^dDIM₃.ME) - postihovala především těhotné ženy, rodičky a kojence
 - ⇒ způsobovala potrat a horečnatá a zimničná onemocnění
 - ⇒ patrně škodila ze své vlastní vůle

Lamaštu (AO 22205; Louvre)

Lamaštu (AO 22205)

Lamaštu (BM 117759)

amulet proti Lamaštu (BM 108979)

amulet proti Lamaštu (BM 104891)

Lamaštu (1851,0101.18)

Lamaštu (BM 122999)

DÉMONI

trojice démonů zosobňujících vichřici

* *lilû* - větrný muž

* *lilītu* - větrná žena

* *ardat-lilī* - větrná panna

⇒ škodili podobným způsobem jako středověký
incubus a *succubus*

⇒ s nimi spojována starozákonní **Lilit** (לילית)

další démoni

* *eṭemmu*, *asakku*, *alû*, *aḥḥāzu*, *labaṣu*

DÉMONI

bytosti k člověku ambivalentní

* zlé a škodící síly, ale také ochranný duch a strážce lidského jedince

* **Pazūzu**

- ⇒ král zlých démonů
- ⇒ jeho postava byla úzce spjata s podsvětím
- ⇒ v 1. tis. př. n. l. ochránce před zlými silami
- ⇒ plakety a amulety s jeho vyobrazením proti

Lamaštu

Pazūzu (AO 22205; Louvre)

Pazūzu (MNB 467; Louvre)

Pazūzu (A 25413; BM 93089)

Pazūzu (BM 132964)

Pazūzu (BM 91873)

Pazūzu (BM 115521)

bronzová spona s hlavou démona Pazūzu (1992,0516.1)

Vymítač ďábla

 Exorcista
 Exorcist, The
 Vyháňač diabla
 Exorcista

Horor / Drama / Thriller

USA, 1973, 122 min (Director's cut: 132 min)

Režie: William Friedkin

Předloha: William Peter Blatty (kniha)

Kamera: Owen Roizman

Hudba: Jack Nitzsche, Hans Werner Henze

Hraji: Ellen Burstyn, Linda Blair, Jason Miller, Max von Sydow, Lee J. Cobb, Kitty Winn, William O'Malley, Jack MacGowran, Barton Heyman, Peter Masterson, Mercedes McCambridge, Ron Faber, Roy Cooper, William Peter Blatty, Eileen Dietz

koupit

koupit

82%

Hodnocení uživatelů

golfista ★★★
 POMO ★★★★★
 kleopatra ★★★
 KevSpa ★★★★★
 Cival ★★★★★
 Houdini ★★★
 Douglas ★★★★★
 kOCOUR ★★★★★
 Lima ★★★★★
 Galadriel ★★★★★

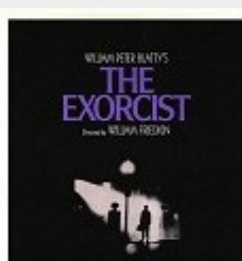
všechna hodnocení
(12 166)

Fanklub filmu

obitus
 zputnik
 Dellamorte
 ScreamJay
 Faustka
 Šakal
 Dr.film
 Němi
 dr.horrible
 Alpha-17

všichni fanoušci
(297)

Plakáty

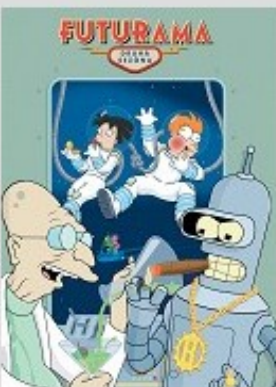
Premiéry

 V kinech od: 12.07.2001 Warner Bros. CZ
 Na DVD od: 04.01.2000 Warner Bros. CZ
 Na DVD od: 03.12.2008 Magic Box
 Na DVD od: 20.10.2010 Magic Box
 Na DVD od: 20.04.2011 Magic Box

Pazūzu ve filmu (Exorcista)

Prima Cool 26.11.2014 06:20

Prima Cool 26.11.2014 09:10

Futurama (TV seriál)

 Futurama

 Futurama

Animovaný / Komedie / Sci-Fi

USA, 1999, 140x22 min

Režie: Chris Sauve, Gregg Vanzo, Wesley Archer, Rich Moore, Ron Hughart, Peter Avanzino, Bret Haaland, Brian Sheesley, Carlos Baeza, Jeffrey Lynch, Kevin O'Brien, Susie Dietter, Mark Ervin, Chris Loudon, Dwayne Carey-Hill, Frank Marino

Scénář: Matt Groening, Kristin Gore, Ken Keeler, Bill Odenkirk, Jeff Westbrook, Brian Kelley, Eric Kaplan, David X. Cohen

Hudba: Christopher Tyng

Hrají: Billy West, Katey Sagal, John DiMaggio, Tress MacNeille, Maurice LaMarche, Lauren Tom, Phil LaMarr, David Herman, Dan Castellaneta, Tom Kenny, Bob Odenkirk, Al Gore, Pamela Anderson, Sigourney Weaver, Leonard Nimoy, Lucy Liu, Stephen Hawking, Nora Dunn, William Shatner, Walter Koenig, George Takei, Nichelle Nichols, Jonathan Frakes, Adam Yauch, Claudia Schiffer, John Goodman, Hank Azaria, Pauly Shore, Byrne Offutt, Conan O'Brien, Chris Elliott, Katee Sackhoff, Matt Groening, Bea Arthur, Mark Mothersbaugh, Craig Ferguson, Coolio, Buzz Aldrin, Patton Oswalt, Phil Hendrie, Wanda Sykes, David X. Cohen, Robert Wagner, Patrick Stewart, Dawnn Lewis, Emilia Clarke, Tara Strong, Frank Welker, Seth MacFarlane, Sarah Silverman, Adam West, Burt Ward, Adam Horovitz, Jan Hooks

koupit

88%

53. nejlepší seriál

6. nejoblíbenější seriál

Hodnocení uživatelů

golfigista	★★★★★
don corleone	★★★★★
Douglas	★★★★★
kOCOUR	★★★★★
Galadriel	★★★★
verbal	★★★★★
Tsunami_X	★★★★★
Gemini	★★★★
Blizzard	★★★★
Tosim	★★★★

všechna hodnocení
(49 264)

Fanklub seriálu

kOCOUR
May
Subjektiv
Gimli
BadoXXII
Dadel
Tuxedo
Kryšpín
Hal_Moore
Hakha

všichni fanoušci
(17 338)

Premiéry

 Na DVD od:	31.05.2010 Bonton
 Na DVD od:	09.08.2010 Bonton

Plakáty

Pazūzu v seriálu (Futurama 5x8)

DÉMONI

obrana proti démonům

- * *amulety, přívěšky, talismany* a další předměty, které měly přinést štěstí a ochránit před útokem zlých sil
- * *sošky ochranných božstev* u vstupu do obydlí a tabulky s úryvky rituálních textů
- * *kněz zaklínač* - vypuzení zlého démona pomocí magických formulí a přesně stanovených úkonů

ČARODĚJNICTVÍ

- * **čaroděj** (*kaššāpu*)

- * **čarodějnice** (*kaššāptu*) - v pramenech častěji

 - ⇒ dokázali pomocí magických úkonů a formulí **zlé síly ovlivnit** a obrátit proti osobě, kterou kouzelník určil

 - ⇒ škodili **podobně jako démoni**

 - ⇒ **figurky** představující oběť (z hlíny, vosku, loje nebo jiného materiálu)

- * **černá magie** (*kišpū*)

 - ⇒ považována za **hrdelní zločin**

ČARODĚJNICTVÍ

obrana proti černé magii

- * stejná jako před *zlými démony*
- * některé části rituálů podobné *praktikám čarodějnic*, jen účel opačný
- * *amulety* (např. ve tvaru očí)
- * různé druhy *rostlin* a *kamenů*
- * *rituály* doprovázené *zaříkáním*
- * *sbírky zaklínání* rozdělené podle původu neštěstí

⇒ *Maqlû*

- hlavní roli **Šamaš**, **Nusku** a **Girra**
- *figurky* čarodějů
- zřejmě konec měsíce *abu* (**Gilgameš**)

ČARODĚJNICTVÍ

Gilgameš? (AO 19862)

PODSVĚTÍ

- ⇒ popisováno jako pusté, temné a ponuré místo
- ⇒ *arallû, irkallu, kukkû, kurnugû, ekurru, ganzir, erşetu, şêru*
- ⇒ situováno *pod zemským povrchem*
- ⇒ hranice mezi světem živých a říší mrtvých řeka **Hubur**
- ⇒ nejvyšší podsvětní *vrátný* **Neti** (akk. **Nedu**)
- ⇒ *vládkyně* podsvětí bohyně **Ereškigal** a **Nergal**
- ⇒ posel **Namtar**
- ⇒ bohové - např. **Gilgameš, Lugalbanda, Dumuzi**
- ⇒ *démoni*

„Paní noci“ (Ereškigal?) (2003,0718.1)

PODSVĚTÍ

- * zemřelý před **Ereškigal** předstoupil *shrbený a nahý*
- * jako duch **eṭemmu** (sum. GIDIM) musel obývat ponurou krajinu podsvětí

popis podsvětí např.:

- ⇒ *Sestup Ištary do podsvětí*
- ⇒ *Gilgameš, Enkidu a podsvětí (XII. tabulka Eposu o Gilgamešovi)*
- ⇒ *Podsvětní vize asyrského prince*

- * **eṭemmu** obývali temnotu a potravou jim byl prach, hlína, zbytky a zkažená voda

PODSVĚTÍ

kult předků

- * *poslední dny v měsíci* - období, kdy se světy živých a mrtvých střetávaly
- * *zvláštní svátky*
- * měsíc *abu* - zaklínací obřad **Maqlû**
- * *strážce* duší zemřelých **Gilgameš**
- * pravidelné přinášení pokrmů a nápojů
- * *hrob* (akk. *qabru*) - místo, kudy duch mrtvého do říše zesnulých vstupuje a odtud také vystupuje
- * *rituál pohřební oběti* (*kispu*) - oběť *kispu*, *úlitba* vody a vyslovení *jména*

PODSVĚTÍ

duchové mrtvých - eṭemmu

- * v některých případech **kladní** - mohli odpovídat na otázky týkající se budoucnosti
- * častěji **zlá a škodící bytost**
 - ⇒ **ochrana** před mrtvými podobná obraně proti zlým démonům
 - ⇒ **figurka** zemřelého z hlíny

OCHRANNÉ BYTOSTI

* *proti vstupu zlých mocností* do obydlí

⇒ dřevěné či hliněné **sošky** ochranných božstev k branám a dveřím i do rohů místností

* monumentální obdoba malých sošek z obydlí prostých obyvatel **obří kolosy** v chrámech a palácích

⇒ *aladlammû*

⇒ *apsasû*

⇒ *lamassu*

⇒ *šēdu*

⇒ *rābiṣu*

aladlammû/šēdu (Dūr-Šarrukīn)

aladlammû/šēdu (Dūr-Šarrukīn)

aladlammû/šēdu (Aššur)

aladlammû/šēdu (Til Barsip)

OCHRANNÉ BYTOSTI

⇒ *apkallu*

⇒ *apkallatu*

⇒ *kulullû* (také *kulīlu*)

⇒ *suḫurmāšu*

apkallu

OCHRANNÉ BYTOSTI

- ⇒ *apkallu*
- ⇒ *apkallatu*
- ⇒ *kulullû* (také *kulīlu*)
- ⇒ *suḫurmāšu*

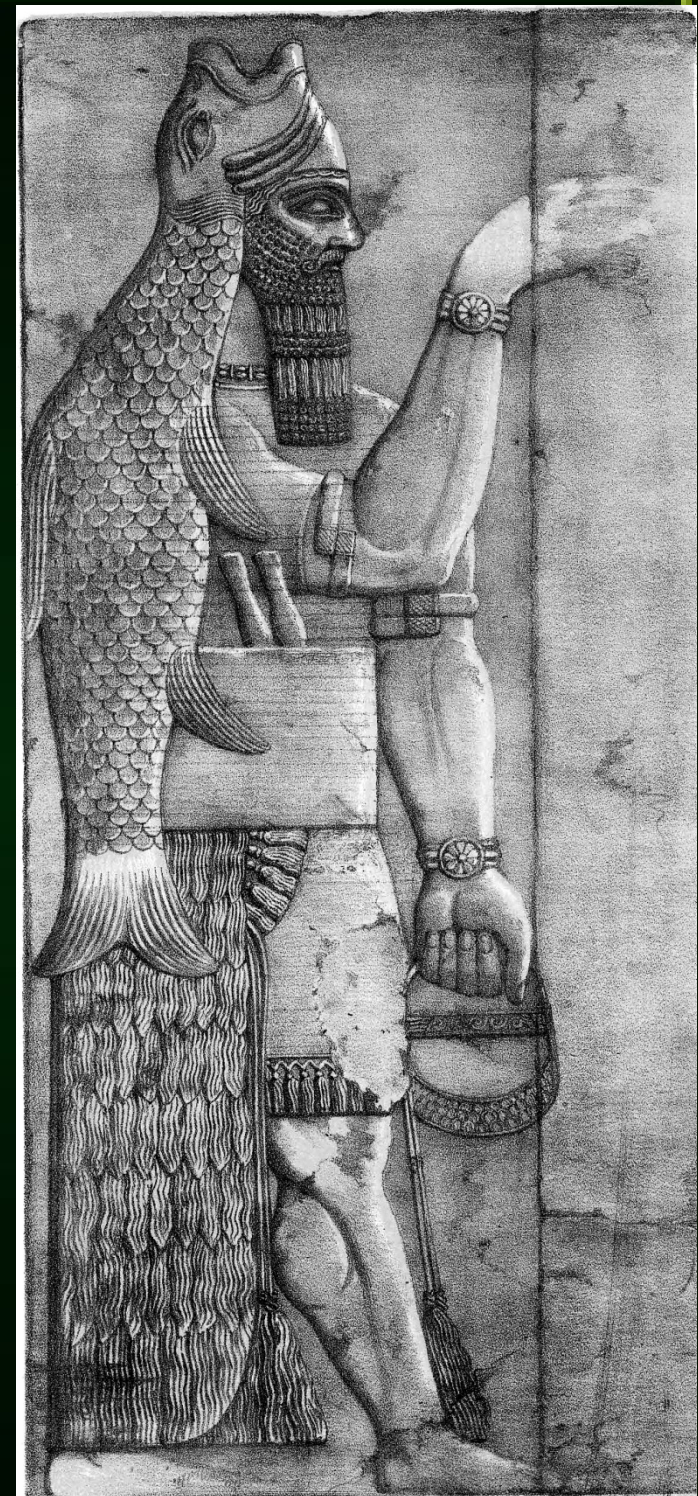

apkallu

OCHRANNÉ BYTOSTI

- ⇒ *apkallu*
- ⇒ *apkallatu*
- ⇒ *kulullû* (také *kulīlu*)
- ⇒ *suḥurmāšu*

apkallu

OCHRANNÉ BYTOSTI

⇒ *apkallu*

⇒ *apkallatu*

⇒ *kulullû* (*také kulīlu*)

⇒ *suḥurmāšu*

apkallatu

OCHRANNÉ BYTOSTI

- ⇒ *kusarikku*
- ⇒ *uridimmu*
- ⇒ *girtablullû*

kusarikku

OCHRANNÉ BYTOSTI

- ⇒ *kusarikku*
- ⇒ *uridimmu*
- ⇒ *girtablullû*

girtablullû

OCHRANNÉ BYTOSTI

Enūma eliš:

* bytosti stvořené
Tiāmatou

⇒ *mušmahḫu*

⇒ *ušumgallu*

⇒ *bašmu*

⇒ *mušḫuššu*

⇒ *ugallu*

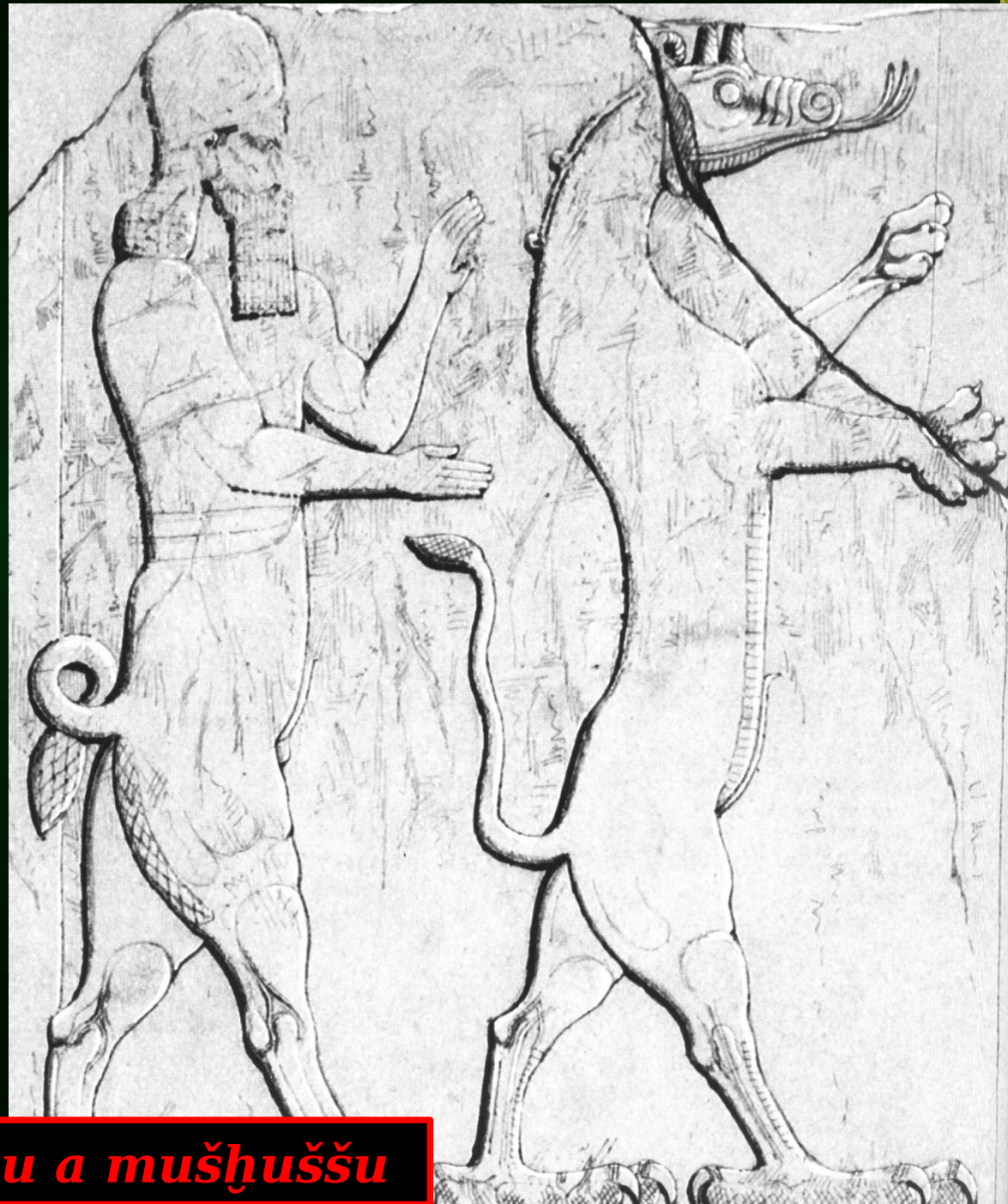
⇒ *uridimmu*

⇒ *girtablullû*

⇒ *ūmī dabrūti*

⇒ *kulullû*

⇒ *kusarikku*

uridimmu a mušḫuššu

OCHRANNÉ BYTOSTI

Enūma eliš:

* bytosti stvořené Tiāmatou

⇒ *mušmaḥḥu*

⇒ *ušumgallu*

⇒ *bašmu*

⇒ *mušḥuššu*

⇒ *ugallu*

⇒ *uridimmu*

⇒ *girtablullû*

⇒ *ūmī dabrūti*

⇒ *kulullû*

⇒ *kusarikku*

laḥmu

OCHRANNÉ BYTOSTI

Enūma eliš:

* bytosti stvořené
Tiāmatou

⇒ *mušmaḥḥu*

⇒ *ušumgallu*

⇒ *bašmu*

⇒ *mušḥuššu*

⇒ *ugallu*

⇒ *uridimmu*

⇒ *girtablullû*

⇒ *ūmī dabrūti*

⇒ *kulullû*

⇒ *kusarikku*

ugallu

**sošky *apkallu* ze základů budov v Kalḫu a Ninive
(BM 90998; BM 90997)**

OCHRANNÉ BYTOSTI

ochranné sošky psů

KONEC